

RAASEPORI

Raaseporin linna

Koekaivauskertomus 2014

Georg Haggrén, Tarja Knuutinen,
Maija Holappa & Elina Terävä

ARKISTO- JA REKISTERITIEDOT

Tutkimuskohde:	Raasepori, Raasepori, Raaseporin linna
Tutkimuslupa:	MV/28/05.04.01.02/2014 (25.4.2014, jatkolupa 8.7.2014)
Tutkimuksen laatu:	Koekaivaus
MJ-tyyppi:	Puolustusvarustus/asuinpaikka
Tyypin tarkenne:	Linna
Kohteen ajoitus:	Keskiaika, noin 1375-1560 AD
Varhaisin maininta:	1378 (FMU 873)
Vanhimmat kartat:	1682, 1728, 1816
Peruskartta:	2014 07 Snappertuna
Koordinaatit (ETRS TM-35FIN):	p 6655214, i 313206
Koordinaatit (ETRS GK24):	p 6653197, i 24480520
Rekisterikylä:	Raseborg (Raasepori) 474
Kiinteistötunnus:	710-474-1-52
Maanomistaja:	Suomen valtio/Metsähallitus
Osoite:	Vernissakatu 4, 01300 Vantaa
Tutkimuslaitos:	Länsi-Uudenmaan maakuntamuseo
Kenttätöyönjohtaja:	FT, dos. Georg Haggrén
Tutkijat:	HuK Maija Holappa, FM Tarja Knuutinen, FM Elina Terävä
Kenttätöyöaika:	16.-27.6., 4.-8.7.2014
Tutkimusalueen laajuus:	27 m ²
Tutkimuskustannukset:	16000 €
Esinelöydöt: KM 40004:	1-61
Aikaisemmat esinelöydöt:	KM2469 (1886), KM 2801:1-23 (1890), KM 2944a:1-64 (1900), KM 5767:1-8 (1910), KM 6821:1-56 (1913-1914), KM 37154 (1937), KM 60071:1-16 (1960), KM 65079 (1965), KM 84090 (1984), KM 2003048 (2003), KM 2008063:1-717, KM Rahakammio 2008056:1-3 (2008), KM 2009060:1-1216, KM Rahakammio 2009048:1-3, KM 2009061, KM 2009069 (2009)
Digikuvat:	Raaseporin linna 2014_1-115 (+fotogrammetriset kuvat)
Aikaisemmat tutkimukset:	Magnus Schjerfbeck 1890, Allan Schulman 1893, ? 1897, 1899, 1902, 1904, Juhani Rinne 1905-1908, 1910-1914, Toivo Anttila 1936, 1937, 1938, 1939, Boris Lindblad 1938, O. E. Kivistö 1940, 1942, 1943, 1945, 1946, 1949, 1950, 1951-1956, ? 1957-1960, Henrik Lilius 1961, Knut Drake 1962, Lars Sjöberg 1963, Knut Drake, Tore Stenström & Tuula Rautavaara 1964, Tuula Rautavaara-Brax 1965, 1966, Rauni Mikkola 1967, 1968, Jatta Mikkola 1969, Marianne Koskimies 1969, Harry Alopaeus 1980, 1981, Knut Drake, Erkki Mäkiö ym 1980-l, Eeva Rajala & Tuija Wallenius 1984, Timo Jussila & Tapio Seger 1991, Henrik Jansson & Sirkka-Liisa Seppälä 2003, Päivi Maaranen 2006, 2010, Georg Haggrén, Tarja Knuutinen & al 2008 (Slottsmalmen), 2009 (Slottsmalmen); Tarja Knuutinen, Georg Haggrén & el al 2014 (Slottsmalmen)
Alkuperäisen kaivauskertomuksen säilytyspaikka:	Länsi-Uudenmaan maakuntamuseo, Raasepori
Kaivauskertomuksen kopiot:	MV, topografinen arkisto
Sivumäärä:	27 s

RAASEPORI, RAASEPORIN LINNA 2014

Raaseporin linna siirtyi vuoden 2014 alussa Museovirastolta Metsähallituksen hallintaan. Kesällä 2014 Metsähallitus rakensi linnalle ja sen ympäristöön uuden opaskyltityksen. Kylttien perustukset sijaitsivat muinaisjäännösalueella, joten ne vaativat arkeologisia tutkimuksia. Kesäkuun 2014 lopussa linnan ympäristöön ja päälinnan pihalle tehtiin yksi koeoja sekä yhteensä yhdeksän koekuoppaa, joista yksi laajennettiin varsinaiseksi kaivausalueeksi. Tutkimukset toivat merkittävää uutta tietoa linnasta ja sen rakennus- ja restaurointihistoriasta.

Linnan kaakkoispuolelle lähelle Raaseporinjoen rantaa tehdystä koekuopasta paljastui linnan käyttöaikaan liittyviä kerroksia sisältäen mm. puuroskaa sekä paikoin runsaasti hiiltä ja nokea. Havainnot vahvistavat aiempia tietoja orgaanista ainesta sisältävistä kosteista kerroksista. Koekuopan alue on keskiajalla ollut matalaa rantavyöhykettä.

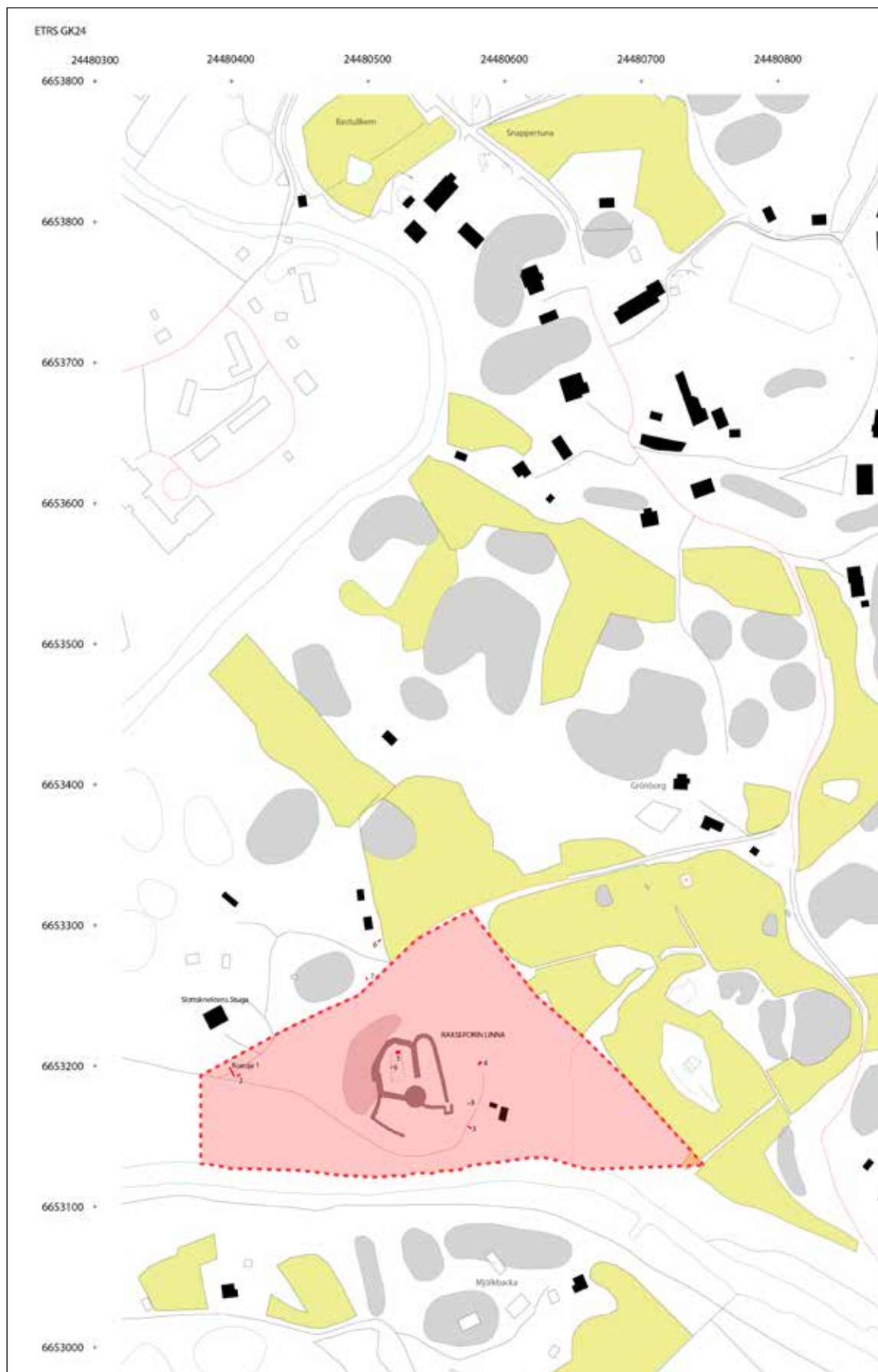
Stallholmenin eli Tallisaaren laelle tehty koekuoppa osui alueelle, josta keskiaikaiset kerrokset on jo aiemmin kaivettu pois. Paikalla on keskiajalla todennäköisesti sijainnut linnaan johtavan sillan pää. Opas-taulua pystytettäessä kuoppaa jouduttiin laajentamaan, jolloin paljastui kalliota, jonka pinnalla oli ohuelti säilynyt keskiaikaista kulttuurikerrosta.

Päälinnan pihan koilliskulmasta paljastui kesäkuussa yllättäen keskiaikaisia kulttuurikerroksia ja rakenteita, minkä vuoksi tutkimuksia jouduttiin jatkamaan elokuussa. Ennakkotietojen mukaan uskottiin, että pihan keskiaikaiset kerrokset olisi aiempien restaurointitöiden yhteydessä kaivettu pois. Oletus osoit-tautui vääräksi: aiemmissa kaivauksissa on pysähdetty keskiaikaiseen pihakiveykseen ja palokerroksen pintaan. Kesän 2014 tutkimusten tuloksena paljastui, että linnanpihalla ei ilmeisesti ole tehty kaivauksia sitten 1890-luvun.

Päälinnan kaivausalue rajautui linnan pohjoistorniin ja itäsiiven keittiön seinään. Tutkimuksissa selvisi, että pohjoistornin muuraus alkaa suoraan kalliopinnoilta. Itäsiiven seinien osalta todettiin, että niiden perustuksia ei ole paljastettu aiemmissa restauroinneissa. Osassa tutkimusalueetta pihakiveys puuttui, mutta näissä kohdissa keskiaikaisen kulttuurikerroksen alta löytyi toinen kiveys. Keskiaikaisia kerroksia ei paljon kaivettu vaan ainoastaan niiden pinta pyrittiin paljastamaan. Pihan kaivauksissa löytyi muutamia keskiaikaisia keramiikan paloja ja nauvoja sekä palamatonta luuta.

Myös päälinnan pihan länsilaidalle tehdystä koekuopasta paljastui keskiaikaista kulttuurikerrosta. Paikalla on luultavasti ollut yhdestä päälinnan länsisiiven huoneesta pihan poikki johtaneen viemärin kohta. Linnan pohjoispuolisille alueille tehdyistä koekuopista ja koeojasta ei havaittu merkkejä 1900-lukua vanhemmasta ihmistoiminnasta. Tältä osin kesän 2014 tutkimukset vahvistivat kuvaa, jonka mukaan linnan pohjoispuolella ei keskiajalla ole ollut paljon toimintaa.

Kohteen sijainti

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 RAASEPORIN HISTORIA JA AIEMPI TUTKIMUS	8
3 HISTORIALLINEN KARTTA-AINEISTO JA LINNAN YMPÄRISTÖ	9
4 TUTKIMUSMENETELMÄT	9
5 KOEKUOPPIEN JA KOEOJAN 1 TUTKIMUKSET	11
Koekuoppa 1	11
Koekuoppa 2	11
Koeojan 1 tutkimukset	12
Koekuoppa 3	13
Koekuoppa 4	14
Koekuoppa 5	15
Koekuoppa 6	15
Koekuoppa 7	15
6 PÄÄLINNAN PIHAN TUTKIMUKSET	16
Koekuoppa 5	16
Alue 5	16
Koekuoppa 9	21
Seinärakenteet ja niiden dokumentointi	22
Opastaulun 5 pystytys	22
7 LÖYDÖT	22
8 MAKROFOSSIILIANALYYSI	24
9 YHTEENVETO	25
LÄHTEET	28
LIITTEET	
Liite 1 Digikuvaluettelo	
Liite 2 Kuvataulut	
Liite 3 Yksikkö- ja rakennekuvaukset	
Liite 4 Löytöluettelo	
Liite 5 Maanäyteluettelo	
Liite 6 Makrofossiilianalyysi	
Liite 7 Kiintopisteluettelo	
Liite 8 Karttaluettelo	
Liite 9 Orto-oikaistut rakennekuvat	

1 JOHDANTO

Museoviraston hallinnassa olleet valtion strategisesti merkittäviksi määritetyt linnanrauniot ja muinaisjäännöskohteet eli ns. LiMu-kohteet siirtyivät 1.1.2014 Metsähallituksen hallintaan. Metsähallituksen luontopalvelujen hallintaan siirrettyjen 27 valtiolle strategisen kulttuuri- ja nähtävyyden kohteen eli ns. LiMu-kohteen joukossa oli Raaseporin linna lähiympäristöineen.

Metsähallitus on rakentamassa opastus- ja viitoituskytityksen kaikille LiMu-kohteille, ensimmäisenä Raaseporiin. Linna on Uudenmaan merkittävimpiä nähtävyyden- ja matkailukohteita, mutta tästä huolimatta siellä ei ole ollut kiinteitä opastauluja ja viitoitusta. Linnan lähiympäristöön ja päälinnan pihalle suunniteltujen opastaulujen jalustojen paikat sijaitsivat muinaisjäännösalueella ja vaativat koekaivauksia. Metsähallitus tilasi nämä kaivaukset Länsi-Uudenmaan maakuntamuseolta.

Raaseporissa oli tutkittavana kuuden opastaulun ja kolmen viitan paikat. Lisäksi valvottiin yhden kaapelikaivannon toteutus. Opastaulujen vaatima koekuopitus toteutettiin maakuntamuseon ja Hangö Sommarunin arkeologisen kenttätökurssin opetus- ja tutkimushenkilökunnan voimin Raaseporin Linnanmalmilla kesäkuussa 2014 tehtyjen kaivausten (vrt. Knuutinen et al 2014) loppuvaiheessa ja niiden jälkeen. Useimmat opaskylttien jalustojen paikoille tehdyt koekuopat toteutettiin valvottuna konekaivuuna, jota tarvittaessa jatkettiin lapiolla ja lastalla kaivaen. Päälinnan pihalla kaivettiin ainoastaan lapiolla ja lastalla.

Päälinnan pihalta paljastui kesäkuun lopun koekaivauksessa yllättäen linnan käyttöaikaan ajoittuvia kulttuurikerroksia ja muurausta, minkä vuoksi linnanpihan opastaulua ei voitu pystyttää alkuperäisen suunnitelman mukaan, vaan kaivausta oli laajennettava. Tästä sovittiin erikseen museoviraston kanssa, ja päälinnan pihan koekaivausta jatkettiin uuden tutkimussuunnitelman pohjalta viikon ajan elokuun alussa (4.-8.8.). Kaikki opastaulut ja viitat pystytettiin 12.8.2014 mennessä. Opastus voitiin toteuttaa alkuperäisten suunnitelmien mukaisesti muualla paitsi päälinnan pihalla, jossa taulu lopulta kiinnitettiin maahan upotettujen jalkojen sijaan kattorakenteeseen.

Kuva 1. Maija Holappa tekemässä mittausdokumentointia Raaseporin linnan ja Stallholmenin välisessä painanteessa. Kuva GH.

Kuva 2. Koekuopan 3 paikalle pystytetty opastaulu. Kuva GH.

Kuva 3. Päälinnan pihan opastaulu elokuussa 2015. Kuva GH.

Linnan tutkimuksista vastasi Länsi-Uudenmaan maakuntamuseo museonjohtaja Dan Lindholmin johdolla. Kenttätöitä johti FT, dos. Georg Haggrén. Koekuopituksen valmistelu tehtiin Linnanmalmin kaivausten yhteydessä kesäkuun alkupuolella. Varsinainen kaivaus aloitettiin konekaivuuna 17.6. Useimmissa koekuopissa ei löytynyt muinaisjäännöksiä, joten niiden osalta tyydyttiin vain konekaivuun valvontaan ja kuoppien dokumentointiin. Linnan lounaispuolella ja Tallisaaren laella olevista kuopista paljastui konekaivuussa linnan käyttöaikaan liittyviä kerroksia, minkä vuoksi kuopat kaivettiin loppuun lapiolla ja lastalla. Päälinnan pihan kuoppa kaivettiin kokonaan lapiolla ja lastalla. Aiempien tutkimusten pohjalta oletettiin, että linnan pihalla ei ole enää jäljellä keskiaikaisia kerroksia, mutta tämä ennakkotieto osoittautui vääräksi. Linnan pihalta paljastui linnan käyttöaikaisia kerroksia ja palokerroksen peittämää pihakiveystä. Koekaivauksessa paljastuneiden muurirakenteiden tutkimukseen osallistui kesäkuun lopussa FT, dos. Kari Uotila. Koekaivaus muutti ratkaisevasti käsityksiä niin linnan tutkimus- ja restaurointihistoriasta kuin linnan arkeologisesta tutkimuspotentialistakin.

Mittausdokumentointia ja yleiskartoitusta tutkittavilla alueilla oli tehty ”Alla tiders Raseborg – Kaikkien aikojen Raseborg” –projektin toimesta useissa vaiheissa vuosien 2008 ja 2009 aikana. Tästä projektista oli vastannut Länsi-Uudenmaan maakuntamuseo ja vuoden 2014 kenttätöihin osallistuneet tutkijat olivat olleet mukana jo mainitussa aiemmassa projektissa. Kaivausten mittausdokumentointi suoritettiin takymetrillä. Mittaukset suoritettiin Tammisaaren kaupungin vuonna 2008 alueelle tuomiin kiintopisteisiin, joiden alkuperäinen KKJ (1996) koordinaatisto on muunnettu ETRS GK24 –koordinaatistoon, jota käytettiin kaikissa kesän 2014 mittauksissa. Kenttätutkimuksissa käytetty korkeusjärjestelmä on N60. Kiintopisteverkkoa laajennettiin kesän 2014 tutkimuksia varten Slottsmalmenin alueella sekä päälinnan ympäristössä. Samalla parannettiin vanhojen kiintopisteiden merkintöjä ja uudet kiintopisteet dokumentoitiin (liite XX).

Kaivausjohtajana toimi FT Georg Haggrén. Mittausdokumentoinnista vastasi HuK Maija Holappa ja elokuussa FM Elina Terävä yhdessä FM Tarja Knuutisen kanssa. Löytöaineiston talletuksesta ja dokumentoinnista vastasi Elina Terävä. Maanäytteiden makrofossiilianalyysin teki (liite 7) FM Miia Lempiäinen. Luulöytöjen osteologiseen analyysiin ei ollut määrärahojen puitteissa mahdollisuutta.

Linnan pihan kaivaukset saivat paljon julkisuutta: Västra Nyland ja Länsi-Uusimaa uutisoivat niistä jo kesäkuun lopulla sekä uudelleen elokuussa. Helsingin Sanomat uutisoi linnan pihakiveyksen löytymisen näyttävästi 8.8. Myös Ylen Radio Vega Västnyland uutisoi kaivauksista 7.8.2014.

2 RAASEPORIN HISTORIA JA AIEMPI TUTKIMUS

Georg Haggrén

Raaseporin linna oli noin 200 vuoden ajan nykyisen Länsi-Uudenmaan alueen käsittäneen Raaseporin linnaläänin keskus. Linna oli tuolloin paitsi alueen poliittinen ja taloudellinen keskus, myös tärkeä tekijä kulttuuristen vaikutteiden välittäjänä. Linnan historiaa koskeva perustutkimus on Torsten Hartmenin jo vuonna 1896 julkaisema ”Raseborgs slotts historia”, jota täydentävät Henry Raskin ja Knut Draken kirjoittamat linnaa koskevat luvut Snappertunan historian I-osassa. Linnan rakennushistoria pohjautuu Knut Draken tulkintoihin. (vrt. Hartman 1896; Drake 1991; idem 1994; idem 1995; Rask 1991, 47–86.)

Nykytutkimus ajoittaa Raaseporin linnan perustamisen 1370-luvulle. Linnan toiminta-aika päättyi 1550-luvulla, jolloin Raaseporin läänin hallintokeskus siirrettiin Helsinkiin. Vuosien 1550 ja 1553 välisenä aikana linnasta siirrettiin pois kruunun omaisuutta, josta suuri osa päättyi vasta perustettuun Helsingin Kuninkaankartanoon. Helsinki ei kuitenkaan täyttänyt kuningas Kustaa Vaasan toiveita ja Raaseporin linna otettiin uudelleen käyttöön vuoden 1556 alusta alkaen. Linna oli voutikuntansa keskus kunnes keväällä 1558 tapahtui onnettomuus, jossa linnan olutkellarin katto sortui. Pian tämän jälkeen linna hylättiin ja jo kesällä 1558 herttua Juhana rakennutti tilalle kuninkaankartanon Tammisaareen. (Haggrén 2014) Linnan hylkäämisen jälkeen sen alaisuuteen koottua maaomaisuutta jäi hallinnoimaan kuninkaankartanoksi muutettu latokartano.

Linnan arkeologinen tutkimushistoria alkoi vuonna 1890, jolloin Magnus Schjerfbeckin johdolla tyhjennettiin päälinnan eteläsiipi ja osa muusta linnasta rauniomassoista. Vuonna 1893 Allan Schulmanin johdolla tyhjennettiin loput päälinnasta – eli itäinen ja läntinen siipi sekä päälinnan piha - romahtaneista rakennusmassoista. Samalla aloitettiin linnan kivirakenteiden restauroiminen ja koko monumentin kunnostaminen matkailunähtävyydeksi. Linnan kaivauksia ja restaurointia jatkettiin 1900-luvun alussa, mutta seuraava huomattava kaivaus- ja restaurointivaihe itse päälinnassa ajoittui vasta 1930-luvun jälkipuolelle. Vuosina 1936–1939 päälinnaa tutkittiin ja kunnostettiin Toivo Anttilan johdolla. Päälinnan alimman kerroksen töistä parhaita tietoja tarjoaa Boris Lindbladin lyhyt raportti vuodelta 1938. Lindbladin mukaan vuonna 1938 kaivettiin päälinnan yhtä lukuun ottamatta pohjakerroksen kaikista huoneista kalliopinta tai lattiakiveys esiin (Lindblad 1938). (Rissanen 1978) Linnan tutkimuksista on säilynyt raportteja hyvin vaihtelevasti. Parhaiten niitä on 1930- ja 1960-luvuilta. Kaarina Rissanen kokosi linnan siihen astisen tutkimushistorian vuonna 1978 valmistuneen pro gradu-tutkielmaansa. Niukan dokumentoinnin pohjalta tutkijat ovat yleisesti olettaneet, että päälinnassa ei ole käytännössä jäljellä kaivamattomia kulttuurikerroksia.

Päälinnassa on varsinaisia kaivauksia tehty ainoastaan 1890-luvulla ja 1930-luvulla. Muulloin arkeologiset tutkimukset ovat painottuneet esilinnojen alueelle ja linnan lähiympäristöön. Linnassa tehtiin 1970- ja 1980-luvulla laajoja restaurointitöitä, mutta niihin ei tiettävästi liittynyt arkeologisia kaivauksia. Tällöin tehdyistä tutkimuksista ei ole tiettävästi laadittu raportteja. Vuosina 2008 ja 2009 tehtiin laajoja arkeologisia tutkimuksia linnan itäpuolella Linnanmalmin ja Grönborgin pellon alueella. Kesäkuussa 2014 kaivettiin jälleen Linnanmalmilla (Ks. Knuutinen et al 2014).

3 HISTORIALLINEN KARTTA-AINEISTO JA LINNAN YMPÄRISTÖ

Georg Haggrén

Varhaisin Raaseporin linnan ympäristöä kuvaava kartta on maanmittari Lars Forssellin Raaseporin virkatalon maita kuvaava kartta vuodelta 1682.¹ Linna löytyy myös Samuel Broteruksen vuonna 1695 laatimasta Snappertunan kirkonkylän konseptikartasta.²

Historiallisen kartta-aineiston perusteella linnaa ympäröivä maisema on pysynyt hyvin samankaltaisena 1600-luvun lopusta nykypäivään. Linna ja sitä ympäröivät maat lukuun ottamatta Snappertunan kirkonkylän aluetta siirtyivät linnan toiminnan lakattua Raaseporin kuninkaankartanon alaisuuteen ja alueen maankäyttö säilyi ennallaan. Kuninkaankartanon maaomaisuus säilyi yhtenäisenä kokonaisuutena vuoteen 1949 saakka, jolloin linnan raunioalue erotettiin opetusministeriön toimesta muinaistieteellisen toimikunnan hallintaan (Rissanen 1978, 34). Linna ja siihen kuuluva kiinteistö siirtyi 1.1.2014 Museovirastolta Metsähallituksen hallintaan.

Raaseporin linna sijaitsee Raaseporinjoen rannalla, noin 2,5 kilometrin päässä merenrannasta. Nykyisin linna hallitsee maisemaa jokivarressa olevalta korkealta kalliolta. Linnan toiminta-aikana kalliokumpare on ollut kokonaan veden ympäröimä. Linnaa nykyisin ympäröivä alava, puistomainen alue on suurelta osin tulosta paikalla 1930-luvulla tehdyistä maisemointitöistä (Haggrén, Jansson, Holappa & Knuutinen 2010; Knuutinen 2010). Linnakallion itäpuolella kohoaa pienempi ja matalampi Tallisaari eli Stallholmen -niminen, pitkään tiheän kasvillisuuden peitossa ollut kumpare, jota on Metsähallituksen toimesta raivattu syksyllä 2014.

Linnan ympärillä sekä Stallholmenin itä- ja pohjoispuolella maasto laskee hyvin alavaksi, alimmillaan alle 1 m mpy korkeudella olevaksi kosteikoksi, joka erottaa Stallholmenia ja Slottsmalmenin eli Linnanmalmin aluetta, josta käsin kulku linnaan on alkujaan tapahtunut. Nykyinen *Slottknektens stuga*- eli *Linnanvoudin tupa* -ravintolan suunnalta tuleva kulkutie linnaan on todennäköisesti otettu käyttöön vasta 1800-luvun lopulla. Syynä tähän on ollut maankohoaminen, joka on vähitellen mahdollistanut nykyisen pohjoisesta tulevan kulkureitin käyttöön ottamisen.

Tuoreimpien tutkimustulosten perusteella linnan käyttöaikainen toiminta on painottunut linnan itäpuolelle Stallholmenin ja Slottsmalmenin alueelle. Sen sijaan linnan pohjoispuolelta on hyvin vähän havaintoja 1800-luvun loppua vanhemmasta ihmistoiminnasta. Linnan ympärillä oleville vesijättömaille sekä alueelle rakennettujen teiden perustuksiin on linnalta 1900-luvulla useaan otteeseen tuotu romahdus- ja täyttömaamassoja. Tämä on toisaalta vaikuttanut alueen topografiaan, toisaalta aiheuttanut sen, että linnasta peräisin olevia maamassoja ja rakennusjätteitä on siirtynyt sekundäärisiin paikkoihin, mikä on syytä muistaa tulkintoja tehtäessä. (Knuutinen 2010.)

4 TUTKIMUSMENETELMÄT

Georg Haggrén

Linnan opaskylttien perustuksia varten tehtävien koekuoppien osalta todettiin, että useimmat kuopista sijaitsevat alueella, jossa ei ole odotettavissa mainittavia merkkejä linnan käyttöaikaan ajoittuvasta toiminnasta. Linnansalmen sillan vierustalle, Linnansalmen laiturin läheisyyteen sekä Stallholmenille tehtävien koekuoppien osalta oletettiin, että paikalla on huomattavia täyttömaakerroksia. Tämän

¹ Forssell, L. 1682, KA MHA B1a 106–108). Virkatalon maista on karttoja myös vuosilta 1728, 1816 ja 1921 (Mörn, A. 1728, KA MHA B16a 1/1-2; Petesche J. J. 1816, KA MHA B16a 1/4-12; Svaetischin, V. 1921, KA MHA B15a 7/1-24.

² Broterus, S. 1695, KA MMA Karjaa 4.

vuoksi niiden tutkimukset aloitettiin konekaivuun valvontana. Koekuoppien 1, 2, 6 ja 7 kohdalla tutkimus toteutui kokonaan konekaivuun valvontana. Näin tapahtui myös Slottsknektens Stuga-ravintolan alapuolella olevan tien poikki tehdyn kaapelikaivannon eli koeoja 1:n kohdalla.

Koekuopista 3 ja 4 paljastui linnan käyttöaikaan kuuluvia kerroksia, joten niiden tutkimukset vietiin loppuun lapiolla ja lastalla kaivaen. Pieni koekuoppa 8 kaivettiin kokonaan lastalla ja lapiolla. Päälinnan pihalla ei voitu ajatella käytettävän konekaivuuta, joten koekuoppien 5 ja 9 sekä alueen 5 kaivaminen tapahtui kokonaan lapiolla ja lastalla.

Koekuopista tehdyt havainnot kirjattiin muistiinpanoihin, jotka kirjoitettiin puhtaaksi jo kenttätöyövaiheen aikana. Linnan pihalla ollut koekuoppa 5 nimettiin elokuussa uudelleen alueeksi 5, kun sitä laajennettiin tuntuvasti. Samalla alueen 5 kohdalla kaivamisessa siirryttiin stratigrafiseen yksikkökaivaus- ja dokumentointimenetelmään. Havaituista rakenteista ja maayksiköistä täytettiin systemaattisesti yksikkö- ja rakennelomakkeet.

Kuva 3. Dokumentointia matkailusesongin aikana. Kuva GH.

Kuva 4. Anne Ingman opastaa linnasta kaivausten aikana. Kuva GH.

Suurimmassa osassa koekuoppia ei ollut merkittäviä havaintoja, joten ne dokumentoitiin vain valokuvaamalla ja kirjallisella kuvauksella. Valokuvaaminen painottui digikuvaamiseen. Koekuoppia 3, 4 ja 9, koeojaa 1 ja aluetta 5 dokumentoitiin myös karttoja piirtäen. Alueen 5 itä- ja pohjoisreunoilla sekä koekuopan 9 länsireunalla paljastettiin aiemmin maanpinnan tason alla olleita linnan muureja, jotka myös dokumentoitiin piirtäen ja valokuvaten. Kaivettujen alueiden mittaus toteutettiin takymetrillä kartoittaen.

Koekuoppien 1-4 sekä 6-8 paikalle pystytettiin heinä-elokuussa opastaulut, minkä jälkeen niiden paikka tasoitettiin. Koeoja 1 täytettiin sähkökaapelin laskemisen jälkeen heti samana päivänä, kun se oli kaivettu. Alue 5 ja koekuoppa 9 peitettiin kuitukankaalla, jonka päälle Muuritutkimus ky toi 7.8. hiekkasavivellisuojauksen. Se peitettiin kaivauksen irtomaalla. Lopuksi molemmat kohteet maisemoitiin latomalla pintaturpeet takaisin paikoilleen.

Alue 5 jaettiin koordinaatiston mukaisesti 1,0 x 1,0 m suuruisiin ruutuihin, jotka toimivat sekä dokumentoinnin että löytöjen talteenoton perustana. Kaivaus toteutettiin stratigrafisena kaivauksena. Kaivettu maa seulottiin 5 mm silmäkoon seulalla. Löytöjen talteenotto tapahtui pääosin yksikön ja koordinaattiruudun tarkkuudella. Vain keramiikkalöydöt sekä pääosa metalleista mitattiin takymetrillä paikoilleen. Irtomaakasat ja kaivausten jälkeen myös uudelleen täytetyt kaivausalueet tarkistettiin metallinilmaisijan avulla. Tässä tutkimusryhmää avusti Ilkka Penttinen. Löydöt on talletettu Kansallismuseon kokoelmiin (KM 40004:1-61).

Kaivetuista maakerroksista otettiin neljä maanäytettä, joista kaksi koekuopasta 3 ja kaksi alueelta 5. Näin saatujen makrofossiilinäytteiden analyysin on tehnyt Mia Lempiäinen (Liite 7). Kaivauksilla ei ollut resursseja luulöytöjen osteologiseen analyysiin, joten sitä ei voitu tehdä.

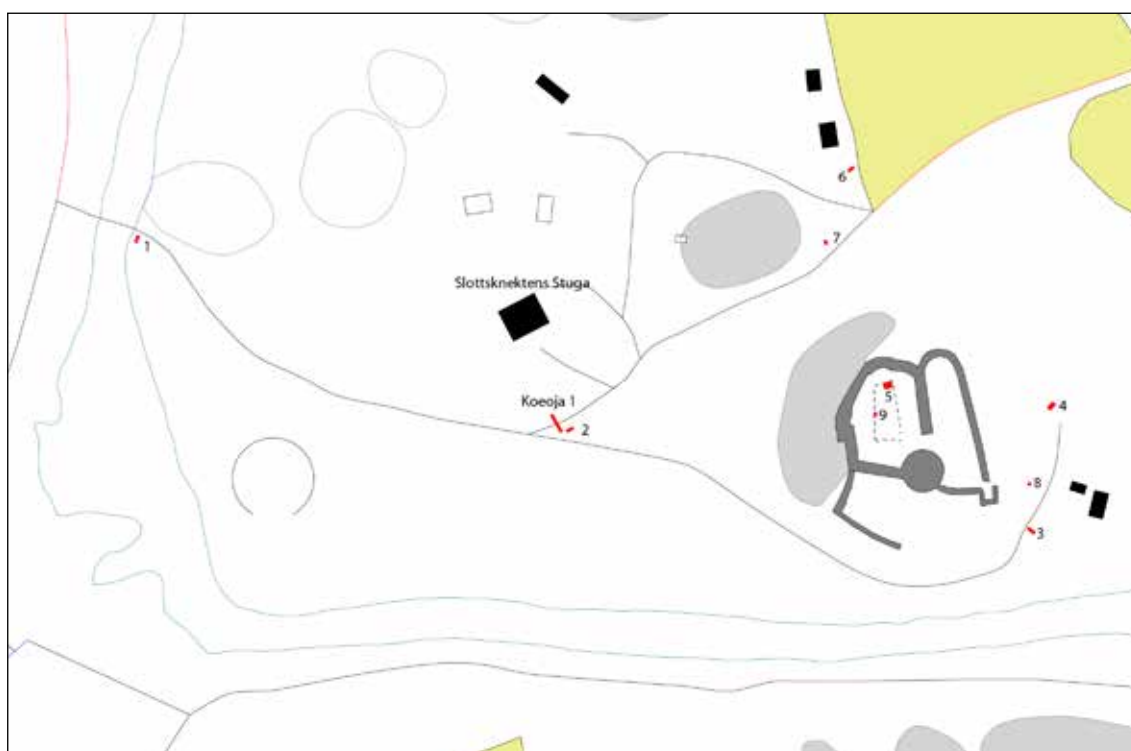
5 KOEKUOPPIEN JA KOEOJAN 1 TUTKIMUKSET

Koekuoppa 1(ET)

Fiskarbron eli Linnansalmen sillan SW-puolelle avattiin kaivinkoneella 16.6. noin 60 cm leveä ja 130 cm pitkä kaivanto. Pintanurmen alta tuli esiin ruskea täyttöhiekka, jossa oli runsaasti kiviä. Paikalta kaivettiin pois vanha tienviitta, jossa luki ”Raseborgs slottsruin – Raaseporin linnanrauniot”. Kyltin kaksi metallijalkaa olivat kiinni betonisissa tukijalustoissa, jotka oli asetettu noin 60 cm syvyydelle. Täyttöhiekka jatkui samalle syvyydelle ja sen alta tuli esiin kostea, vaalea savi, jonka pintaan kaivaminen pysäytettiin. Koeojan pinnassa ja täyttöhiekassa oli modernia roskaa, kuten alumiinifoliota ja muovipilli. Lisäksi sieltä tuli esiin yksi puupalikka, joka vaikutti veistetyltä, mutta sitä ei huonon kontekstin takia talletettu. Koe-kuoppa dokumentoitiin valokuvaamalla.

Koekuoppa 2 (GH)

Slottsknektens Stugan eli Linnanvoudin tuvan alapuolella olevan lippukioskin SE-puolelle avattiin koneella 115 cm leveä ja 300 cm pitkä koekuoppa. Paikalla oli pintanurmen alla 45 cm paksu likaisen ruskea hiekka, jonka joukossa oli yksittäisiä tiilensiruja. Hiekan alla oli pääosassa kuoppaa lustoinen pohjasavi, mutta kuopan W-päässä osittain saven alta pilkkotti pohjamoreenin pinta, jossa erottui muutamia isoja kiviä. Kuoppa oli vuonna 1964 lyötyä 50-pennin kolikkoa lukuun ottamatta löydötön.

Kuva 5. Koekuoppien ja koeoja 1 sijainti. Katkoviivalla linnan sisäpihan rajat. Kartta MH.

Koekuopan E-päädystä avattiin SE-suuntaan noin 60 leveä ja noin 100 cm pitkä kaivanto opastusviitan perustusta varten. Sen SE-päädystä paljastui 1980–1990-luvulla käytössä olleen liukupuomiportin paa-lun jäänteitä, joissa oli galvanoituja lankanauloja.

Koekuopan 2 alueella ei havaittu mitään jälkiä keskiaikaisesta tai 1900-lukua vanhemmasta toiminnasta. Kuoppa dokumentoitiin valokuvaamalla.

Koeajan 1 tutkimukset (TK)

Koekuopan 2 kaivamisen yhteydessä suoritettiin Raaseporin Linnantien (tie 1011) varrella olevalta parkkipaikalta linnalle johtavan kävelytien poikki kulkevan kaapelikaivannon konekaivuun valvonta. Kaapelikaivanto tehtiin linnalle johtavan tien varteen sijoitetun kameralaskurin sähköistämistä varten. Lähes pohjois-eteläsuuntainen kaivanto ulottui Slottsknektens Stugan eli Linnanvoudin tuvan alapuolella olevan lipunmyyntikioskin edustalta tien vastakkaisella puolella sijainneelle vanhalle valaisintolpalle saakka. Kaivanto avattiin kaivinkoneella, dokumentointia varten sen seinämiä oikaistiin lapiolla ja lastalla. Kaikkiaan kaivanto oli 5 metriä pitkä ja noin 0,7 metriä leveä. Sähkökaapelia varten kaivannosta oli tehtävä noin 0,6 metriä syvä. Kaivanto nimettiin dokumentointia varten koejoja 1:ksi ja se dokumentoitiin profiilipiirroksella ja valokuvaamalla.

Kaivuutyön valvontaa pidettiin tarpeellisena alueen maankäyttöhistorian takia. Raaseporinjoen ylittävä silta (ns. Fiskarbron) on merkitty nykyiselle paikalleen jo vuodelta 1695 peräisin olevaan karttaan (KA MHA B15 1:1). Tämän vuoksi on todennäköistä, että nykyisen kävelytien paikkeilla on kulkenut polku tai perustamaton tie linnalle jo 1600-luvulla, mahdollisesti jopa aiemmin. Kaapelikaivanto sijaitsee alueella, jossa oli syytä olettaa olevan myös 1930-luvun restaurointitöiden aikana paikalle linnasta tuotuja maamassoja. Linnan restaurointitöitä 1930-luvulla johtaneen Toivo Anttilan mukaan linnan ja parkkipaikan välisen tien pohjaa parannettiin vuoden

Kuva 6. Koejoja 1 avataan kaivinkoneella. Kuva GH.

1937 tutkimusten yhteydessä mm. itäisestä esilinnasta poistetulla maalla (Anttila 1937; Knuutinen 2010).

Kaivannosta ei havaittu merkkejä linnasta tuodusta täyttemaasta. Sen sijaan kaivannon profiilissa havaittiin nykyisen tiekerroksen alle jäänyt vanhempi ja kapeampi tieura joka erottui kaivannon länsiprofiilissa noin 3 metriä leveänä linssimäisenä tummanharmaana hiekka- ja sorakerroksena. Kerroksen paksuus oli keskiosassa noin 10–15 cm ja se oheni kaivannon pohjois- ja eteläpäätyjä kohti ollen ohuimmillaan vain muutamien senttimetrin paksuinen.

Vanhempi tiekerros on muodostunut alueen luontaisten pohjamaakerrosten päälle. Kaivannon pohjoisosassa sekä nykyisen tiekerroksen että vanhemman tienpohjan alla on oranssi/punertava moreenisorakerros jonka alaosaan nousi konekaivun yhteydessä suuria, halkaisijaltaan 40–60 cm kiviä. Kaivannon eteläosassa tienpohjan ja moreenisoran väliin työntyy tiivis harmaa

savikerros. Kaapelikaivannon profiilista tehtyjen havaintojen perusteella savi näyttää hieman painuneen vanhemman tienpohjan alueella.

Kaapelikaivannon eteläpäässä sijaitseva lipunmyyntikioski on perustettu pienelle, ainakin osittain keinotekoisesti pengerrytylle tasanteelle. Kaivannon eteläpäädyistä havaittu savikerros ei todennäköisesti kuitenkaan liity pengerrykseen sillä se ulottuu myös vanhemman tieuran alle. Savikerros edustaa todennäköisesti alueen varhaisempaa rantavaihetta.

Pintamaasta löytynyttä 1900-luvun lopun esineistöä lukuun ottamatta koejojassa ei valvonnan yhteydessä havaittu löytöjä.

Koekuoppa 3 (ET)

Raaseporinjoen rantalaiturilta linnalle johtavan polun risteyksen E-puolelle avattiin 320 cm pitkä ja 90–100 cm leveä NW-SE suuntainen koekuoppa. Kuoppa avattiin ensin kaivinkoneelta 200 cm pituudelta, mutta kuopan NW-päässä esiin tuli musta, hiiltyneenoloinen kerros, joten pintamaata poistettiin luoteeseen vielä metri lisää ja kaivamista jatkettiin siellä pintanurmen alta lapiolla. Koekuopan SE-päässä kaivinkoneella jatkettiin reilun 40 cm syvyyteen, kunnes vastaan tuli tiivis, kostea, vaaleanharmaa savi. Sen päällä olleessa sekoittuneessa kerroksessa (Y3-0) oli runsaasti modernia roskaa, kuten sinappipurkki, nauvoja ja muovia. Kaivinkoneen kaivamaa maata tarkastettiin metallinilmäsimellä, mutta moderneja metalleja oli maassa niin runsaasti, että metallinilmäsimen piippasi taukoamatta maakan päällä. Joitakin löytöjä sekoittuneesta kerroksesta kuitenkin talletettiin. Aivan koekuopan etelänurkasta saven päältä tuli esiin puujäänteitä, jossa puut menivät ristikkäin T:n muotoisesti. Koska puujäänteitä oli niin vähän esillä, ei mahdolliseen rakenteeseen päästy kiinni paremmin vaan jäänteet tyydyttiin dokumentoimaan piirtämällä ja valokuvaamalla.

Koekuopan NW-päässä pintanurmen poiston jälkeen tuli esiin vaalea, noin 15–20 cm paksuinen laastikerros. Kerros koostui hiekkamaiseksi murentuneesta laastista sekä isommista sementtilaastin kimpaleista, minkä lisäksi siinä oli runsaasti tiilimurskaa ja tiilenkappaleita. Muuten kerros vaikutti löydöttömältä. Kerros on muodostunut 1900-luvun restaurointitöiden aikana. Kerroksen alta tuli tumma, siltin ja hiekkansekainen, melko irtonainen, kostea kerros, jossa oli hiukan laastia ja runsaasti tiilimurskaa, tiilenkappaleita ja kiviä (Y3-1). Kerroksen paksuus oli noin 25 cm. Kerros tiivistyi ja muuttui tahmeammaksi syvemmällä ja kerroksen pohjalta alkoi löytyä palanutta ja palamatonta luuta, kuonaa, rautanauvoja sekä palanutta piitä. Kaivaminen pysäytettiin lähes mustan, tiiviin ja kostean savensekaisen siltin (Y3-2) pintaan. Tämä kerros vaikutti orgaaniselta, mutta siinä ei ollut maatuneita puujäänteitä tms. Kerroksen pinnalla lähellä kuopan pohjoisnurkkaa oli kuitenkin hiiltynyttä, N-S suuntaista puuta. Tässä vaiheessa koekuopasta piirrettiin taso 1, jossa dokumentoitiin tumman kerroksen ja harmaan saven raja sekä saven pinnalla olevat puujäänteet. Kerros kaivettiin pois lastalla ja siitä otettiin maanäyte (nro 7). Kerroksessa oli tiilimurskaa, palamatonta ja palanutta luuta sekä kuonaa. Maanäytteen kohdalla kerroksen paksuus oli 6 cm ja sen pinnan korkeus 1.15 m mpy.

Kuva 7. Koekuopan 3 paikka rantalaiturille vievän polun risteyksessä. Kuva GH.

Maanäytettä ottaessa kerroksen alta tuli esiin osittain maatumutta puuta, joka ei vaikuttanut olevan osa mitään rakennetta. Kyseessä saattoi olla veden saveen pintaan kasaamaa puuroskaa. Knut Drake ja Tore Stenström kirjoittavat kesäkuun 1964 kaivausraportissa, että silloin vallihaudan pohjalta saveen päältä on useammasta kohtaa löytynyt lahonnutta puuhaketta (ks. Drake & Stenström 1964). Todennäköisesti koekuopassa 3 on kyseessä sama kerros, joka on havaittu jo 1960-luvulla. Myös saveen päällä olevat etelänurkan puut voivat hyvin olla samaa kerrosta, eivätkä minkään rakenteen osia. Puuroskasta otettiin maanäyte (nro 8), jonka kohdalla kerroksen paksuus oli 8 cm ja sen pinta 1.15 m mpy. Sekä puuroskakerroksen yläpuolella ollut tumma kerros että puuroskakerros päätettiin jättää kaivamatta, sillä opastaulu oli mahdollista asettaa kuoppaan puhtaaseen saveen niin, ettei se tuhoa tummaa kerrosta eikä etelänurkan puuroskaa, jotka peitettiin lopuksi suodatinkankaalla. Tummaa kerrosta kaivettiin vain profiilin vierestä niin, että sen paksuus saatiin dokumentoitua koekuopan SW-profilikarttaan.

Koekuopan alimmat kerrokset liittyvät linnan käyttöaikaan. Havainnot vahvistavat aiempien kaivausten tietoja orgaanista ainesta sisältävistä kosteista kerroksista, joissa on mm. puuroskia. Koekuopan kaivaminen päätettiin noin tasolle 1,15 m mpy, jten keskiajalla paikalla on ollut matalaa ja ainakin osin veden peittämää rantavyöhykettä. Koekuopan NW-päässä oli paikoin runsaasti hiiltä ja nokea, mikä saattaa olla jäännös palokerroksesta. Kaivausalueen pienen koon vuoksi asiasta ei saatu varmuutta.

Koekuopan SW-profiili dokumentoitiin piirtämällä taso- ja profilikartta. Lisäksi koekuoppaa dokumentoitiin eri vaiheissa valokuvaamalla.

Kuoppaa dokumentoitaessa ei tehty erityisiä yksikkökuvauksia, mutta löytöjen talteenotossa nimettiin ne kerrokset, joista löytöjä talletettiin: Y3-0=Kaivinkoneen kaivama sekoittunut maa, jossa moderneja löytöjä.; Y3-1=TNK=Tumma, siltin ja hiekkansekainen, melko irtonainen, kostea kerros.; Y3-2=TTS=Musta, tiivis ja kostea savensekainen, orgaaninen siltti.

Koekuoppa 4 (GH)

Stallholmenin eli Tallisaaren laelle, linnaan johtavan sillan N-puolelle avattiin koneella 16.6. noin 200 cm pitkä ja 130 cm leveä kuoppa, jonka syvyys oli 80 cm. Kuoppa kaivettiin sillan edessä olevalta tasanteelta siten, että koneen kaivusuunta oli kohtisuorassa kuopan pituusakselia. Tämän vuoksi kuoppa oli muita leveämpi, sen lyhyet seinät olivat pystysuoria, pitkät puolestaan viistoja. Kuopan SW-pää ylsi lähes linnalle johtavan sillan reunaan, NE-pää oli puolestaan miltei kiinni tasanteella olevan penkin päässä.

Kuopassa oli ylimpänä 35–40 cm paku hiekansekainen multa, jossa oli runsaasti modernia roskaa ja esineitä (mm. lankanauvoja), mutta myös muutamia luita ja pala rautakuonaa. Sekoittuneen multa- ja hiekkakerroksen alla oli puhdas moreeni- ja hiekkakerros. Yhdessä kaivausalueen N-puolella olevan kalliopaljastuman kanssa moreenista tehty havainto vahvistaa sen, että Stallholmen on keskiajalla ollut saari.

Kuoppa osui vuonna 1962 kaivetulle alueella, josta oli löytynyt tiiliuunin jäännöksiksi tulkittu tiilitaso. Kuoppa ei kuitenkaan yltänyt kaivauksissa purkamatta jätettyyn tiilitasoon, joka on Knut Draken (1962) raportin mukaan jätetty paikoilleen (vrt. Rissanen 1978, 70).

Kuva 8. Koekuoppaa 4 avataan koneella. Kuva GH.

Koekuoppaa ei voitu NE-päästä kaivaa aivan niin pitkälle kuin opastaulun pystytys vaati, koska paikalla oli kiinteä, metallirunkoinen puupenkki. Heinäkuussa, kun opastaulua alettiin pystyttää, penkkiä lyhennettiin, jotta kuoppaa voitiin pidentää vielä 20–30 cm. Tällöin kuopan päästä paljastui muuratulta kivirakenteelta vaikuttava ilmiö. Taulujen pystytyksestä vastannut Reino Herman ilmoitti asiasta, jolloin päädyttiin koekaivauksen jatkamiseen linnan sisäpihan ohella myös tässä paikassa.

Kaivausta jatkettiin 4.8. jolloin todettiin, että paikalla näyttää olevan muurattu kivirakenne. Alkuperäistä koekuoppaa laajennettiin noin 50 cm. Kiveys kaivettiin esiin, jolloin voitiin todeta, että kyse oli kuitenkin luontaisesta kalliosta, jonka pystysuoran pinnan poimuissa oli kivikovaksi tiivistynyttä vaaleata hiekkaa. Kun vain pieni alue kalliosta oli paljastettuna, kohta näytti erehdyttävästi muuratulta kivirakenteelta. Toisin kuin muualla koekuopan 4 alueella, kallion pinnalla oli paikoin säilynyt enimmillään vajaa 5 cm paksu patja hiekan- ja mullansekaisista kulttuurikerrosta, jossa oli linnan käyttöaikaan ajoittuvia löytöjä. Kerroksesta talletettiin joitain luita, kaksi 1500-luvulle ajoittuvaa keramiikan palaa sekä 1380–1390-luvulla Tartossa lyöty raha (Frida Ehrnsten, sähköpostiviesti 21.1.2015). Muualla sekoittuneen pintamaan alla oli joko kovaksi pakkautunut pohjahiekka tai -moreeni.

Koekuoppa 5

Päälinnan pihan NE-kulmaan avattiin lapiolla 23.6. noin 140 cm pitkä ja 60 cm leveä kuoppa, jonka N- ja E-sivut sijaitsivat 50 cm etäisyydellä viereisistä seinämuureista. Koekuoppaa laajennettiin alueeksi 5, ja niiden kuvaukset on yhdistetty (Ks. alue 5).

Koekuoppa 6

Kuoppa avattiin koneella 16.6. linnalta ja kesäteatterin pysäköintialueelta kohti Snappertunan talomuseota eli Forngårdenia johtavan ns. Lemmenpolun eli Kärleksstigenin päähän, sen SW-puolelle. Kuoppa oli kooltaan noin 200 x 70 cm ja syvyydeltään noin 60 cm. Kuopan pinnassa oli noin 10 cm paksu hiekansekainen pintamultakerros ja sen alla noin 50 cm paksu lustoinen silttikerros, joka peitti alinna ollut pohjamoreenia.

Kuoppa oli löydötön. Se dokumentoitiin valokuvaamalla.

Kuva 9. Koekuoppa 6 konekaivuun jälkeen. Linnan pohjoispuolella olleissa koekuopissa ei näkynyt merkkejä keskiaikaisesta toiminnasta. Kuva GH.

Koekuoppa 7

Kuoppa avattiin koneella 16.6. kesäteatterin pysäköintialueen SE-kulmaan, johon pystytetään opastusviitta. Kuoppa oli kooltaan noin 140 x 70 cm ja syvyydeltään noin 60 cm. Paikalla oli ylimpänä noin 15 cm paksu likaisen ruskea hiekka, joka tulkittiin pysäköintialueen perustukseksi. Sen alla oli näkyvässä noin 45 cm syvyydeltä puhdas siltti-/savikerros.

Kuoppa oli löydötön. Se dokumentoitiin valokuvaamalla.

Koekuoppa 8

Kuoppa avattiin opastusviittaa varten lapiolla 26.6. Stallholmenille johtavan polun W-puolelle, polun alapuolella olevaan rinteeseen. Kuoppa oli kooltaan noin 65 x 60 cm ja syvyydeltään E-reunassa 90 cm ja W-reunassa 60 cm.

E-profilissa pinnassa oli noin 30 cm paksu ruskea, sekoittunut mullan sekainen hiekka, jonka tasolle nousi kuopan N-reunassa iso kivi, jonka halkaisija oli noin 40 sm. Pintamaan joukossa oli isohko ohut muovi. Paksun pintamaakerroksen alla oli 10–15 cm paksu vaalea täyttöhiekkakerros, jonka alla oli noin 25 cm paksu hyvin sekoittunut mullan sekainen hiekka, jossa oli mm. kiviä, tiilen paloja, laastikimpaleita. Kyse on luultavasti linnalta sitä tyhjennettäessä ja restauroitaessa tuodusta romahdusmassasta. Joukossa oli myös moderni lankanaula. Sekoittuneen purkutai romahdusmassan alla oli 25–30 cm paksu keltaisesta puhtaasta hiekasta koostuva täyttökerros. Sen alla oli tiivis musta multa- ja hiekkakerros, jonka pinta on tasainen. Kerroksessa, jonka pinta oli suora, oli runsaasti orgaanista ainesta. Kyse on mahdollisesti keskiaikaisesta kerroksesta. Kerrosta ei kaivettu, vain sen pinta paljastettiin. Kuoppa oli löydötön. Se dokumentoitiin valokuvaamalla.

Kuva 10. Koekuoppa 8 pohjaan kaivettuna. Stallholmenin rinteestä paljastui paksuja täyttö ym. kerroksia. Kuva GH.

6 PÄÄLINNAN PIHAN TUTKIMUKSET

Georg Haggrén

Koekuoppa 5

Päälinnan pihan NE-kulmaan avattiin lapiolla 23.6. noin 140 cm pitkä ja 60 cm leveä kuoppa, jonka N- ja E-sivut sijaitsivat 50 cm etäisyydellä viereisistä seinämuureista. Ennakko-oletuksena oli, että linnanpihan kulttuurikerrokset on kaivettu pois jo kauan sitten samalla, kun rauniot on kaivettu esiin ja restauroitu. Vuoden 1890 kaivaukset painoutuivat päälinnan eteläsiipeen ja päälinnan pohjoisosa kaivettiin kokonaan esiin vasta vuonna 1893. Näistä kaivauksista ei ole tutkimuskertomusta. Ennen kaivauksia pidettiin myös mahdollisena, että linnanpihaa on kaivettu 1930-luvulla, lähinnä vuonna 1938, kun päälinnan alakerran huoneiden maakerroksia oli restaurointitöiden yhteydessä kaivettu. (Lindblad 1938).

Koekuoppa avattiin 23.6., mutta sitä päästiin varsinaisesti kaivamaan vasta 25.6. Koekuopassa oli 10–15 cm paksun sekoittunut pintamultakerros, jonka alta kuopan itäosassa paljastui tiivis hiekkakerros, kun taas länsiosassa vastaan tuli kalkkilaastin peittämä kivi, kallio ja hiekkainen maapohja. Heräsi epäily, että kyse on keskiaikaisesta muuratusta rakenteesta. Jo tässä vaiheessa selvisi, että opastaulun perustuksia varten vaadittua 60 cm syvää kuoppaa ei saada suunnitelmien mukaan tälle paikalle, koska vastaan tuli täyttömaakerrosten sijaan kallio. Päivän päättyessä 25.6. neuvoteltiin Metsähallitusta edustaneen Henrik Janssonin kanssa, miten edetään. Tällöin sovittiin, että taulu pyritään vaihtoehtoisesti kiinnittämään kallioon tai etsimään kohta, johon perustus voidaan kaivaa. Koekuoppaa päätettiin laajentaa sekä poh-

Kuva 11. Koekuopan 5 paikka. Vasemmalla pohjoistorni, oikealla itäsiivessä oleva keittiö. Kuva GH.

joiseen että itään niin, että se ulottui viereisiin seiniin asti. Jansson kutsui myös dosentti Kari Uotilan selvittämään mahdollista tarvetta muuritutkimuksiin.

Koekuoppaa 5 laajennettiin 26.6. molempiin seiniin asti siten, että kuopasta tuli kooltaan 200 x 105 cm. Kuopan pohjoisreunassa ja itäosassa ohuen pintamaan alta paljastui kalkkilaastikerroksen ja -roiskeiden peittämä kallio, jonka päälle pohjoistornin eteläseinä oli muurattu. Osa laastista oli huonosti kovettunutta. Kuopan itäosassa todettiin, että sekoittuneen pintamaan alla ollut hiekkainen kerros jatkui häiriintymättömänä tasona linnan itäsiiven keittiöhuoneen seinään asti. Vastoin ennakko-oletuksia jouduttiin toteamaan, että aiemmissa restaurointitöissä ulkoseinän vierustaa ei ole paljastettu vaan seinän korjaus on aloitettu maanpinnan tasosta. Tämä tarkoittaa sitä, että restaurointitöissä ei ole tarkistettu tai kaivettu esiin seinämuurin perustuksia.

Kuva 12. Koekuoppa 5. Taso 1. Pintamaa poistettu. Kuva GH.

Kuva 13. Koekuopan 5 laajennus pintamaan poiston jälkeen. Kuva GH.

Koekuopan alueella pintamullan seassa oli moderneja esineitä kuten rautanauvoja, kattopellin palasia ja lasin sirpaleita. Pintamaan alta kaivettiin esiin hiekan ja kivien sekainen taso, jossa modernia esineistöä ei ollut lainkaan. Kerrosta ei varsinaisesti kaivettu, mutta sen pintaosasta löytyi todennäköisesti linnan käyttöaikaan ajoittuva naula ja muutamia palamattomia luita.

Paikalle kutsuttu Kari Uotila piti todennäköisenä, että syvälle pohjoistornin seinän kivien alle ulottuva laasti on linnan rakennusaikaista. Opastaulun kiinnikkeiden poraaminen kallioon olisi todennäköisesti irrottanut laastin. Tämän vuoksi päädyttiin laajentamaan koekuoppaa kaivausalueeksi tavoitteena löytää sopiva sijoituspaikka opastaulun jalustalle. Kaivauksen laajentaminen todettiin kuitenkin mahdottomaksi Museoviraston myöntämän tutkimusluvan puitteissa. Tämän vuoksi kaivaus keskeytettiin ja sitä jatkettiin vasta aiempaa laajemman tutkimusluvan myöntämisen jälkeen elokuussa. (Ks. Uotila 2014)

Kuva 14. Kari Uotila lukee linnan pohjoistornin muuria. Kuva GH.

Alue 5

Kaivauksia linnanpihalla jatkettiin 4.–8.8. *Koekuoppaa* 5 laajennettiin ja se nimettiin nyt *alueeksi* 5. Todettakoon, että Raaseporin vuoden 2014 tutkimusten alueet 1–4 sijaitsivat Slottsmalmenilla. Koekuopan 5 dokumentointi yhdistettiin alueen 5 dokumentointiin. Muista koekuopista poiketen alueella 5 siirryttiin tutkimusten laajentuessa elokuun kaivausvaiheessa kontekstuaaliseen kaivamiseen ja yksikködokumentointiin. Alue 5 oli kooltaan noin 3,5 x 2 m.

Koko alueen pintaa peitti runsaasti tiili- ja laastimurskaa sisältävä irtonainen ja kuiva tumman ruskea hiekkamaakerros Y5-0. Kerros oli koostumukseltaan sekoittunutta sisältäen hienon ja karkean hiekan ohella tiilimurskaa, laastia ja multaa. Joukossa oli myös jonkin verran moderneja löytöjä, erityisesti 1900-luvun restaurointitöihin yhdistettävissä olevia nauvoja ja kattopellin palasia sekä matkailijoiden

Kuva 15. Tarja Knuutinen ja Elina Terävä avaavat aluetta 5. Kuva GH.

Kuva 16. Elina Terävä kaivaa linnanpihan kiveystä esiin. Kuva GH.

jättämiä roskia kuten lasin ja muovin palasia. Alueen W-reunassa kaivausalue ylsi päälinnan pohjoistorniin vievälle polulle ja tornin alakerran oviaukkoon asti. Pintamaakerroksen paksuus oli pääosin 10–15 cm, mutta alueen NW-kulmassa pintamaata ei juuri ollut vaan pinnassa erottui pienten mukulakivien muodostama taso (R5-4).

Alueen lounais- ja länsiosassa heti pintamaan alta alkoi paljastua mukulakivistä ladottua kiveystä (R5-5), jonka päällä oli hiilensekaisesta maasta ja palaneen hiekan läikistä koostuva palokerros (Y5-3). Kiveys koostui pyöreähköistä luonnonkivistä, jotka olivat halkaisijaltaan noin 10–20 cm. Niistä oli ladottu melko tasainen pinta, jota paljastettiin noin 1 x 1 m laajuiselta alueelta. Kiveyksen pinta oli noin tasoilla 12,3 m mpy. Kyse on mitä ilmeisimmin linnapihan myöhäiskeskiaikaisesta pihakiveyksestä. Kiveyksen päällä oli tiivis ja koostumukseltaan tahmea hiekkamaakerros (Y5-3). Palanut hiekka ja maan joukossa oleva hiili/noki olivat värjänneet kerroksen läikikkääksi. Tämä kerros, jota ei poistettu, jatkui kiveyksen R5-5 länsipuolella alueen W-profiiliin asti peittäen luultavasti kerroksen alla jatkuvaa kiveystä. Yksiköstä löytyi ainoastaan palamatonta luuta, mutta on syytä korostaa, että yksikköä ei maanäytteen ottamista lukuun ottamatta varsinaisesti kaivettu, vaan ainoastaan sen pinta varovaisesti puhdistettiin. - Todetakaan, että linnapihasta suuri osa on paljasta kalliota. Yli puolet pihasta on kuitenkin nurmella ja muutamissa kohdin nurmen pinnassa erottuu kiveystä. Todennäköisesti koko tämä alue on ollut kivetty ja on luultavaa, että suuri osa pihakiveyksestä on säilynyt.

Kiveyksen R5-5 pohjoispuolella ja siihen tiiviisti liittyen oli noin 1 x 1 m laajuinen kiveys (R5-4), joka poikkesi selvästi pihakiveykseksi tulkitusta rakenteesta. Tämä kiveys koostui halkaisijaltaan 10–20 cm suuruisista lohkokivistä, joiden välissä oli paikoin kellertävää pehmeätä ja huokoista kalkkilaastia, paikoin kovaa vaaleata laastia. Kiveyksen pinta oli 5–10 cm korkeammalla kuin pihakiveyksen R5-5. Osa tästä kiveyksestä erottui jo maanpinnalle erityisesti sen vuoksi, että se oli pohjoistornin suojakatoksen

Kuva 17. Alueen 5 taso 1 esiin kaivettuna. Kuva GH

räystään alla paikassa, jossa putoava vesi oli huuhtonut kivet selvästi esiin. Osa kiveyksessä olleesta laastista oli peräsin 1900-luvun korjaustöistä, mutta kellertävä kalkkilaasti tulkittiin tätä vanhemmaksi. Kivirakenteiden R5-4 ja R5-5 itäpuolella sijaitsi hiekan ja kalkin tai kalkkilaastin sekainen kerros (Y5-6), joka oli kovettunut paikoin kivikovaksi. Kerros näytti jatkuvan kiveyksen R5-4 alle. Rakenteen R5-4 kivien välissä oli 1800-luvun lopulle ajoittuvan turkoosin limonadipullon suun katkelma, mikä viittaa siihen, että rakenne on ollut paljaana 1890-luvulla. Tutkimuksissa ei kuitenkaan saatu varmuudella selvitettyä oliko kiveys R5-4 peräsin jo keskiajalta vai onko kyseessä 1890-luvun korjaus- ja paikkausrakenteesta. Kiveys R5-4 ulottui pohjoistornin seinään. Kiveyksen itäpuolella seinä oli perustettu suoraan kalliopohjalle siten, että kallionpintaan oli valunut kellertävää kalkkilaastia, joka jatkui pohjoistornin alimpien kivien muuraukseen. Kyse on luultavasti linnan alkuperäisestä muurauksesta. Knut Draken (1991, 128–132) mukaan pohjoistorni kuuluu linnan varhaisimpaan eli 1300-luvun lopulle ajoittuvaan rakennusvaiheeseen.

Alueen 5 kaakkoisosassa pintamaan (Y5-0) alta paljastui tiivis ja koostumukseltaan tahmea hiekkamaakerros (Y5-1). Se oli väriltään tummanruskea, mutta seassa oli vaalean hiekan läikkiä. Idässä tämä hiekkakerros rajautui linnanpihan itäseinään ja pohjoisessa pohjoistornin eteläseinän alla olevaan kallioon, jonka pinta laski jyrkästi alas runsaan 50 cm etäisyydellä pohjoistornista etelään päin. Tämä hiekkakerros tulkittiin keskiaikaiseksi kulttuurikerrokseksi. Siitä löytyi mm. keskiaikaista kivisavikeramiikkaa, keskiaikaistyyppisiä nauvoja ja palamatonta luuta, mutta ei modernia esineistöä.

Alueen 5 etelälaidan keskikohdassa oli pintamaan (Y5-0) alla noin 0,6 x 0,4 m laaja irtonaisen ja kuivan, ruskean hiekan alue (Y5-2), joka peitti tiivistä hiekkakerrosta Y5-1. Tämä hiekkamaa (Y5-2) vaikutti jonkin verran sekoittuneelta ja siinä oli merkkejä palosta. Hiekan joukossa oli hiiltä sekä palanutta tiiltä ja kiveä. Hiekkakerros tulkittiin keskiaikaiseksi kulttuuri- tai likamaakerrokseksi, jossa on mahdollisesti joitain häiriöitä, jotka ovat kenties syntyneet jo linnan hylkäämisen yhteydessä.

Pintamaan Y5-0 alta paljastuneesta keskiaikaisesta pinnaksi tulkitusta tasosta 1 valittiin E-W-suuntainen kaistale, johon opastaulun perustukset olisi voitu asentaa. Tämän noin 0,5 m leveällä ja 1,5 m pitkän kaistaleen alueella jatkettiin kaivamista tavoitteena noin 60 cm syvyys. Alueelta poistettiin kulttuurikerrosta (Y5-1 ja Y5-2). Vajaa 10 cm niiden pinnan alta alkoi paljastua kiviä. Ne osoittautuivat kivilatamukseksi (R5-8), joka koostui halkaisijaltaan olevista kivistä. Ne eivät kuitenkaan muodostaneet samankaltaista tasaista pintaa kuin ylempänä ollut kiveys R5-5, joten jäi epäselväksi onko kyseessä pihakiveys vai jokin muu kivirakenne. Kiveystä paljastettiin noin 1,5 x 0,5 m laajuiselta alueelta. Kivien päällä oli harmaanruskean irtonaisen ja kostean hiekan kerros (Y5-7). Se oli painautunut tiiviisti kiveyksen R5-8 väleihin.

Kuva 18. Alue 5 kaivausten päättyessä. Huomaa koeojan kivetty tasoa. Kuva GH.

Kuva 19. Tarja Knuutinen ja Elina Terävä dokumentoivat kaivausalueita. Kuva GH.

Idässä tämä hiekkakerros rajautui linnanpihan itäseinään, mikä osaltaan osoittaa, ettei seinämuurin perustuksia ole restaurointien aikana kaivettu esiin.

Alueen 5 koekaivausten perusteella todettiin, että on syytä luopua opastaulun pystytyksestä alunperin suunniteltuun paikkaan.

Koekuoppa 9

Kaivauslupaa haettaessa jatkotutkimuksia varten heinäkuussa oli varauduttu siihen, että opastaulua ei saada pystytettyä alkuperäisen suunnitelman mukaisesti linnanpihan koilliskulmaan. Vaihtoehtoinen paikka opastaululle oli valittu päälinnan pihan länsisivulta länsisiiven kahden eteläisimmän huoneen oviaukkojen välistä. Tässä kohdassa oli kahden kalliopaljastuman rajaama noin 3 x 2 m laaja nurmettunut alue. Paikalle avattiin 1,3 x 0,5 m laaja etelä-pohjoissuuntainen koekuoppa, joka lännessä ulottui seinämuuriin asti. Ahtaan tilan vuoksi kuoppaa laajennettiin pintamaan poistamisen jälkeen 25 cm verran itään, jolloin kuopan laajuudeksi tuli 1,3 x 0,75 m.

Ylimpänä maannoksena koekuopassa oli 20–25 cm, kallionkolossa jopa lähes 40 cm paksu sekoittunut kerros, jossa oli tiili- ja laastimurskaa sekä moderneja löytöjä kuten johonkin juhvalaistukseen liittyneitä pienoislamppuja tai -polttimoita. Koekuopan eteläpäässä oli noin 15–20 cm paksu linssimäinen laastikerros, joka on muodostunut linnan restaurointivaiheiden aikana.

Koekuopan etelä- ja pohjoisosasta paljastui kallio, jonka seinän puoleisissa reunoissa oli kalliopintaan lujasti kiinnittynyttä tiilimurskan sekaista kalkkilaastia. Se muistutti sekä koostumukseltaan että sijainniltaan koekuopassa/alueella 5 linnan pohjoistornin alle jatkuvan kallion päältä löytynyttä laastia.

Koekuopan keskeltä paljastui seinänvierustalta alkava kapea hiilen sekaisen maan juova, joka kaivettaessa osoittautui palokerroksen osittain peittämäksi kapeaksi mutta syväksi kallionkoloksi. Siinä oli 50 x 20 cm kokoinen pitkänomainen kivi, toinen hieman pienempi kivi sekä nyrkinkokoisia kiviä, jotka täyttivät rakoa. Piikillä tunnustellen kivien alla sedimentti jatkui vielä lähes 50 cm syvyyteen. Kiviä ei poistettu. Kallionkolossa oli sekoittuneen maan alla likainen hiekkakerros, jossa ei ollut enää lainkaan moderneja löytöjä. Luultavasti kyse on linnan käyttöaikana muodostuneesta kerroksesta. Kallionkolo ylittää lännessä seinämuuriin ja on mahdollisesti länsisiiven keskimmäisestä huoneesta ulos johtava viemäri, joka

Kuva 20. Koekuopan 9 paikka ennen kaivausta. Taustalla päälinnan länsisiipi. Kuva GH.

Kuva 21. Koekuoppa 9 ja siitä paljastunut mahdollinen viemäri. Kuva GH.

jatkuu pihan poikki. Linnanpihan eteläsivulla erottuu maanpinnassa ja päälinnan itäsiiven vastaisella laidalla rakenteita, jotka viittaavat viemäriin.

Kalliopinnalla olevan luultavasti linnan rakennusaikaan ajoittuvan laastikerroksen ja linnan länsisiivestä ulosjohtavan viemärimäisen rakenteen löytymisen vuoksi myös tämä vaihtoehto opastaulun sijoituspaikaksi oli hylättävä.

Seinärakenteet ja niiden dokumentointi

Maija Holappa

Sekä alueen 5 että koekuopan 9 kohdalla dokumentoitiin valokuvaamalla ja piirtämällä linnanpihan seinät maanpinnan alta paljastetuilta osin sekä maanpinnan yläpuolelta aina noin 1 m korkeudelle maanpinnan tasosta. Seinäpinnat piirrettiin mittakaavassa 1:10 ja kenttäpiirrokset digitoitiin jälkityövaiheessa. Piirrosten lisäksi seinärakenteet dokumentoitiin fotogrammetristen kuvien avulla. Jälkityövaiheessa kuvat mallinnettiin PhotoModeler Pro 5 -ohjelmiston avulla ja niistä tuotettiin orto-oikaistut kuvat mittakaavassa 1:10.

Kuva 22. Fotogrammetrisia dokumentointikuvia kaivausalueen 5 pohjoispuolen seinästä.

Maanpinnan yläpuolella kivien välissä näkyvän laastin todettiin pääosin olevan 1900-luvun restaurointitöiden ajalta. Maanpinnan alla sen sijaan oli luultavasti alkuperäistä kalkkilaastia. Huomionarvoista on, että pohjoistornin S-seinällä alkuperäiseksi tulkittu muuraus alkaa suoraan kallion pinnasta.

Opastaulun 5 pystytys

Opastaulun perustuksia ei voitu kaivaa alueen 5 eikä koekuopan 9 alueella ilman että alla olevat keskiaikaiset kerrokset ja rakenteet olisivat olleet vaarassa tuhoutua. Tästä johtuen taulu kiinnitettiin lopulta linnan pohjoistornin alakerran huoneen suojakatoksen reunaan. Näin kyltti saatiin paikoilleen ilman, että siitä oli muinaisjäännökselle haittaa.

7 LÖYDÖT

Elina Terävä

Raaseporin linnan opastaulujen koekuopista löytyi enimmäkseen modernia turistien ja työntekijöiden jättämää roskaa tai sitten kuopat olivat löydöistä tyhjiä. Osa löydöistä otettiin kentällä talteen ja luetteloi-
ttiin poistettaviksi löydöiksi (1-56 ks. Liite 5.). Poikkeuksena olivat koekuopat 3, 4, 5 ja 9, joista talletettiin linnan käyttöaikaan liittyviä löytöjä. Ne luetteloi-
ttiin Kansallismuseon päänumerolle KM 40004:1-61

(Liite 4). Säästetyt metallilöydöt röntgenkuvattiin *Löytö Oy*:n toimesta Metropolia-ammattikorkeakoulun konservointilinjan tiloissa. Anna Lehtinen ja Sari Pouta *Löytö Oy*:stä vastasivat löytöjen konservoinnista.

Koekuopan 3 kaakkoispäässä kaivettiin kaivinkoneella tiiviiseen vaaleanharmaaseen saveen, jonka päällä olleessa sekoittuneessa kerroksessa oli runsaasti modernia roskaa, kuten sinappipurkki, nauvoja ja muovia. Kaivinkoneen kaivamaa maata tarkastettiin metallinilmaisimella, mutta moderneja metalleja oli niin runsaasti, että metallinilmaisimella piippasi taukoamatta maakasan päällä. Koekuopan luoteispäässä pintanurmen poiston jälkeen kuopasta tuli esiin vaalea laastikerros, joka tiilimurskaa lukuunottamatta vaikutti löydöttömältä. Koekuopan pintakerroksesta talletettiin yksi kuona (KM 40004:1). Laastikerroksen alta tuli tumma kerros, joka tiivistyi pohjalla ja siitä talletettiin joitakin keskiaikaisiksi epäiltyjä löytöjä. Yksiköksi Y3-1-nimetyt kerroksen pohjalta löytyi yksi naula (KM 40004:2), yksi hevosenkenkänaula (KM 40004:3), palanut pii (KM 40004:4), yksi mahdollinen kvartsi-iskos (KM 40004:5), kuonaa (KM 40004:6), palanutta luuta (KM 40004:7) ja palamatonta luuta (KM 40004:8). Kaivaminen pysäytettiin lähes mustan, tiiviin ja kostean savensekaisen siltin pintaan. Kerros nimettiin Y3-2:ksi ja sen pinnan putsausessa ja maanäytteen otossa löytyi palanut pii (KM 40004:9), rautakuonaa (KM 40004:10), palanutta luuta (KM 40004:11) ja palamatonta luuta (KM 40004:12).

Koekuoppa 4 vaikutti kesäkuussa moderneja pintamaalöytöjä lukuun ottamatta täysin tyhjältä, mutta elokuussa kuoppaa laajennettaessa kuopan itäreunassa pintamaasta talletettiin yksi hevosenkenkänaula (KM 40004:13), punasavipadan reunapala (KM 40004:14) sekä kaksi rautakuonaa (KM 40004:15). Kallion päällä olleista mahdollisista kulttuurikerroksista löytyi tummasta maasta Tarton piispa Dietrich III Damerovin (1379–1400) lyöttämä aurto. Se edustaa noin 1390–1395 lyötyä rahatyyppeä (KM 40004:16, tunnistus Frida Ehrnsten 21.1.2015). Samasta kerroksesta löytyi *levine*-tyyppisen keramiikka-astian sirpale (KM 40004:17), joka ajoittuu linnan loppuajalle, 1500-luvulle. Kulttuurikerroksista talletettiin myös yksi rautaesineen fragmentti (KM 40004:25), hiiltynyt hasselpähkinän kuori (KM 40004:19), rautakuonaa (KM 40004:20 ja:23) sekä palamatonta luuta (KM 40004:21, :22 ja :24).

Linnan pihalle tehdyn **koekuopan/alueen 5** pintamaassa ensimmäisen 5 cm syvyydellä oli melko paljon uutta, turismin ja aiempien restaurointitöiden aikaista jätettä, kuten muovipillejä, pullonkorkkeja, lankanauvoja, kattopellin paloja sekä erityisen runsaasti lasinsirpaleita. Osa pintamaan Y5-0 lasiainestosta oli aivan viime vuosikymmeniltä, mutta mukana oli myös 1900-luvun alkuvuosikymmenten pullolasia (mm. 1800- ja 1900-lukujen taitteeseen ajoittuva limonadipullon suun sirpale aivan kiveyksen R5-4 pinnalta). Pintamaan löydöt vähenivät syvemmälle mentäessä ja kerroksen alaosaan löytyi enää muutamia yksittäisiä lasinsirpaleita. Pintamaan moderneja löytöjä otettiin osittain kentällä talteen ja ne luetteloihin poistettujen löytöjen luetteloon (15-46). Pintamaasta Y5-0 talletettiin myös joitakin mahdollisesti keskiaikaisia löytöjä, kuten rautainen varras (KM 40004:26), punasavipadan paloja (KM 40004:27), palamatonta luuta (KM 40004:29

Kuva 23. Koekuopasta 4 löytyneen Tartossa lyöty aurto 1300-luvun lopusta. Kuva Sari Pouta/Löytö Oy.

ja :30) sekä muutamia tiilen tai palaneen saven fragmentteja (KM 40004:31–:33).

Keskiaikaisia kulttuurikerroksia ei suurelta alalta kaivettu, mutta kerrosten pinnan puhdistuksessa ja alueelle kaivausten lopussa tehdyssä syvemmästä koeojasta talletettiin joitakin linnan käyttöaikaisia löytöjä. Keskiaikaisesta kulttuurikerroksesta Y5-1 löytyi kolme taottua naulaa (KM 40004:34, :36 ja :38), yksi tunnistamaton rautaesineen katkelma (KM 40004:34) ja yksi rautalevyn fragmentti (:37). Keittiön läheisyyteen viittaavia löytöjä yksiköstä ovat waldenburgilaisen kivisaviastian kylkipala ja Siegburgissa valmistetun kivisaviastian reunapala (KM 40004:40) sekä muutama punasavikeramiikka-astian pala (KM 40004:43 ja :44).

Samasta yksiköstä löytyi lisäksi kaksi mahdollista kivisaviastian palaa (KM 40004:41 ja :42) ja yksi mahdollinen punasaviastian pala (:45). Palamatonta luuta löytyi vajaa 200 g (KM 40004:46–:49). Tiiltä tai palanutta savea talletettiin myös hieman (KM 40004:50). Keskiaikaisesta kerroksesta Y5-2 talletettiin rautakuonaa (KM 40004:51), reilut 11 g palamatonta luuta (KM 40004:52), johon sisältyy kalan ja linnun luita, sekä karkeasekoitteen tiilen kappale (KM 40004:53). Palokerroksen Y5-3 pinnan puhdistuksessa ja maanäytteen oton yhteydessä talletettiin yhteensä 13,6 g palamatonta luuta (KM 40004:54 ja :55), jonka joukossa on ainakin lintua ja kalaa. Kiveyksen R5-4 itäreunalta, yksiköstä Y5-6 löytyi yksi hevosenkenkänaula (KM 40004:56) ja kaksi palamatonta luuta (KM 40004:57).

Kuva 24. Alueelta 5 löytyneitä keskiaikaista kivisavikeramiikkaa. Kuva GH.

Koekuopasta 9 kaivettiin pääasiassa pois vain sekoittunut pintamaakerros ja sen alla ollut laastikerros. Pintamaakerroksessa Y9-0 oli melko runsaasti moderneja löytöjä, kuten pullonkorkkeja, lasipullon sirpaleita, koristelamppuja ja muovikuula, jotka luetteloiin poistettaviin löytöihin (47–55), samoin kuin laastikerroksesta talletettu laastikimpale (56). Pintakerroksesta Y9-0 säästettiin yksi palaneen luun fragmentti (KM 40004:58), palamaton hammas (KM 40004:59) ja kolme palaneen saven tai huonopolttoisen tiilen fragmenttia (KM 40004:60). Kiven alta, kallionkolossa olevasta kulttuurikerroksesta Y9-1 löytyi yksi taottu rautanaula (KM 40004:61).

8 MAKROFOSSIILIANALYYSI (LIITE 6, 7)

Mia Lempiäinen

Stallholmenilta ja linnan pihalta kuten myös Slottsmalmenilta otettiin kesän 2014 kaivauksilla maanäytteitä arkeobotaanisia kasvijäänneanalyysejä varten. Linnan pihalta tai Stallholmenilta ei aiemmin ole tehty vastaavia tutkimuksia. Se sijaan Slottsmalmenilla tehtiin kasvijäännetutkimuksia vuosien 2008 ja 2009 kaivausten yhteydessä. Sekä Stallholmenin koekuopasta 3 että linnanpihan kaivausalueelta 5 otettiin kaksi maanäytettä, jotka toimitettiin analysoitaviksi Turun yliopiston kasvimuseolle yhdessä Slottsmalmenin näytteiden kanssa.

Stallholmenin näytteiden analyysi osoittaa, että kyseessä on hieman typpipitoinen, kulttuurivaikutteinen kohde. Näytteistä löytyneistä kasvijäänneistä hullukaali ja keltamo edustavat hyötykasveja, joita on käytetty lääkkeenä. Vadelma edustaa myös hyötykasveja, jota on kerätty pääasiassa ravinnoksi. Kaikkia edellä mainittuja hyötykasveja kasvaa linnan alueella myös nykyään. Rikkaruohot ovat lajeja, jotka esiintyvät kulttuurivaikutteisilla paikoilla sekä vuoroviljelyksessä olevilla pelloilla (punapeippi), mutta mukana on myös kulttuurilajistoa, joka on kasvanut sekä asuinpaikalla tai sen lähistöllä ja pelloilla (pihatähtimö ja

nokkonen). Voidaan ajatella, että Stallholmenin näytteet kuvastavat linnan kaakkoiskulmalla, ns. vanhemman vallihaudan itäreunalla kasvaneita hyötykasveja, jotka ovat kasvaneet siellä luontaisesti, mutta joista saatettu kerätä aineksia lääkkeisiin. Typpipitoisessa maassa viihtyvät rikkaruohot kuvaavat alueen ihmistoimintaa.

Linnan pihan aineisto puolestaan kuvaa enemmän ravintokasveja, sillä näytteistä löytyivät ainoat viljan jyvät. Näytteistä löytyi hiiltyneinä kaksi kauran (*Avena sativa*) jyvää, kolme ohran (*Hordeum vulgare*) jyvää, yksi vehnän (*Triticum aestivum/compactum*) jyvä sekä neljä tarkemmin määrittämätöntä jyvää. Lisäksi näytteessä oli hiiltynyt hullukaalin (*Hyoscyamus niger*) siemen sekä kaalien tai sinappien sukuun (Brassicaceae; Brassica sp/ Sinapis sp.) hiiltynyt siemen. Ohra, kaura ja vehnä ovat luultavasti olleet linnan omassa talouskäytössä. Näytteissä esiintyvät luut ja kalanjäänteet viittaavat talousjätteeseen. Nilviäisten kotilot näytteissä ovat luontaisia, sillä kyseessä on todennäköisesti hyvin yleisenä maaperässä esiintyvä kääpiökotilo tai keuhkokotilo, joiden elinympäristönä ovat ravinteikkaat maaperät. Hyönteiset, kastemadot ja sienirihmastojen pahkat osoittavat, että maa on hieman muokkautunut, se on ilmavaa ja siellä on ollut lahotettavaa orgaanista ainesta.

9 YHTEENVETO

Raaseporin linna siirtyi vuoden 2014 alussa Museovirastolta Metsähallituksen hallintaan. Kesällä 2014 Metsähallitus rakensi linnalle ja sen ympäristöön uuden opaskyltityksen. Kylttien perustukset sijaitsivat muinaisjäännösalueella, joten ne vaativat arkeologisia tutkimuksia. Kesäkuun 2014 lopussa Raaseporin linnan ympäristöön ja päälinnan pihalle tehtiin yksi koeoja sekä yhteensä 9 koekuoppaa, joista yksi laajennettiin varsinaiseksi kaivausalueeksi.

Linnan pohjoispuolisille alueille tehdyistä koekuopista ja koeojasta ei havaittu merkkejä 1900-lukua vanhemmasta ihmistoiminnasta. Tältä osin kesän 2014 tutkimukset vahvistivat kuvaa, jonka mukaan linnan pohjoispuolella ei keskiajalla ole ollut paljon toimintaa.

Linnan kaakkoispuolelle lähelle Raaseporinjoen rantaa tehdystä koekuopasta 3 paljastui linnan käyttöaikaan liittyviä kerroksia. Havainnot vahvistavat aiempien kaivausten tietoja orgaanista ainesta sisältävistä kosteista kerroksista, joissa on mm. puuroskia. Koekuopan alueella tämä kerros on keskiajalla ollut matalaa ja ainakin osin veden peittämää rantavyöhykettä. Koekuopan alueella oli paikoin runsaasti hiiltä ja nokea, mikä saattaa olla jäännös palokerroksesta. Kaivausalueen pienen koon vuoksi asiasta ei saatu varmuutta.

Stallholmenin eli Tallisaaren laelle tehty koekuoppa osui pääosin alueelle, josta kaikki keskiaikaiset kerrokset on kaivettu pois jo aiemmin eli luultavasti vuonna 1962. Jäljellä oli vain luonnollista moreenia ja kalliopaljastuma. Kuoppa sijaitsi paikalla, jossa keskiajalla on todennäköisesti ollut linnaan johtavan sillan pää. Opastaulua pystytettäessä kuoppaa jouduttiin laajentamaan, jolloin paikalta paljastui kalliota, jonka pinnalla oli ohuelti säilynyt keskiaikaista kulttuurikerrosta.

Päälinnan pihan koilliskulmaan tehdystä koekuopasta/alueelta 5 paljastui yllättäen keskiaikaisia kulttuurikerroksia ja rakenteita. Tutkimuksia linnanpihalla jouduttiin jatkamaan elokuussa 2014. Ennakotietojen mukaan uskottiin, että linnan pihalla ei olisi jäljellä keskiaikaisia kerroksia vaan ne olisi restaurointitöiden yhteydessä kaivettu pois. Tämä oletus osoittautui vääräksi: linnan pihan kaivauksissa on aiemmin pysähdetty keskiaikaiseen pihakiveykseen ja palokerroksen pintaan. Palokerroksesta on mainintoja 1890-luvulta, mutta linnan pihakiveyksestä ei tietävästi ole mitään aiempaa tietoa. Kesän 2014 tutkimusten tuloksena paljastui, että linnanpihalla ei ilmeisesti ole tehty kaivauksia sitten 1890-luvun.

Päälinnan kaakkoiskulman kaivausalue 5 rajautui linnan pohjoistorniin ja itäsiiven keittiön seinään. Tutkimuksissa selvisi, että pohjoistornin muuraus on aloitettu suoraan kalliopinnalta. Itäsiiven seinien osalta todettiin, että niiden perustuksia ei ole paljastettu aiemmissa restauroinneissa vaan kulttuurikerrokset jatkuva seinään asti. Päälinnanpihaa peittää mukulakiveys, joka on vain muutamia senttimetrejä nykyisen pihatason alla. Kiveyksen päällä on palokerros. Osassa tutkimusaluetta kiveys puuttui, mutta näissä kohdissa oli puolestaan säilynyt keskiaikaista kulttuurikerrosta. Sen alta löytyi toinen kiveys, joka saattaa olla edellä mainittua vanhempi pihataso. Keskiaikaisia kerroksia ei paljon kaivettu vaan ainoastaan niiden pinta pyrittiin paljastamaan. Poikkeuksena oli noin 1,5 x 0,5 m laaja kaivanto, josta paljastui vanhempi kiveys. Alueen 5 kaivauksissa löytyi muutamia keskiaikaisia keramiikan paloja ja nauvoja sekä melko runsaasti palamatonta luuta. Löytyneet linnun ja kalan luut sekä maanäytteistä paljastuneet makrofossiilit osoittavat, että linnan pihan alueella on säilynyt linnan käyttöajalta myös orgaanista materiaalia.

Myös päälinnan pihan länsilaidalle tehdystä koekuopasta 9 paljastui keskiaikaista kulttuurikerrosta. Paikalla on luultavasti ollut yhdestä päälinnan länsisiiven huoneesta pihan poikki johtaneen viemärin kohta. Kesän 2014 tutkimukset toivat merkittävää uutta tietoa linnasta ja sen rakennus- ja restaurointihistoriasta. Päälinnan pihalta paljastui yllättäen keskiaikaisia kulttuurikerroksia sekä pihakiveys ja sen päällä olevan palokerroksen jäännöksiä. Luultavasti myös muualla päälinnan alueella on säilynyt aiemmin oletettua enemmän keskiaikaisia kulttuurikerroksia.

Espoossa 30.12.2014

Georg Haggrén
FT, dos.

LÄHTEET

Painamattomat tutkimusraportit (Museoviraston topografinen arkisto)

Knut Drake: Redogörelse för reparationsarbetena på Raseborgs slottsruin sommaren 1962.
 Knut Drake & Tore Stenström: Rapport över arbeten vid Raseborg sommaren 1964.
 Toivo Anttila: Selostus Raaseporin linnan tutkimis- ja korjaustöistä v. 1937.
 Boris Lindblad: Redogörelse för grävningarna å Raseborgs slott 15 juni–15 juli 1938.
 Kari Uotila: Raasepori, pohjoistornin edusta. Laastikerros – rakennusarkeologinen arviointi 26.6.2014.
 Muuritutkimus ky.

Kirjallisuus

Drake, Knut: Raseborg – gråstenmurar berättar sin historia. Henry Rask: *Snappertuna. En kustbygds hävder* I. Ekenäs 1991. s. 87-138.
 Drake, Knut: *Raasepori. Opaskirja*. Tammisaari 1995.
 Drake, Knut: *Raseborg*. Ekenäs 1994.
 Haggrén, Georg: Kun linnan olutkellari sortui ... Raasepori Anno Domini 1558. *SKAS* 4/2013. Turku 2014. s. 14–36.
 Haggrén, Georg, Maija Holappa, Henrik Jansson & Tarja Knuutinen: Alla tiders Raseborg – Kaikkien aikojen Raseborg 2008–2009. *SKAS* 4/2009. s. 36–45.
 Hartman, Torsten: *Raseborgs slotts historia*. Skrifter utg. av Svenska litteratursällskapet i Finland XXXIII. Helsingfors 1896.
 Knuutinen, Tarja: Varhaisten tutkimus- ja restaurointitöiden vaikutus Raaseporin linnan lähiympäristön topografiaan ja maisemaan. *SKAS* 3/2010. s. 15–25.
 Rask, Henry: *Snappertuna. En kustbygds hävder* I. Ekenäs 1991.
 Kaarina Rissanen: Raaseporin linnan korjaus- ja restaurointityöt vuosina 1890–1972. Pro Gradu –tutkielma. Historian laitos. Helsingin yliopisto 1978. (painamaton)